

INNOVATSION, PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI ONA TILI VA ADABIYOT FANLARIDA QO`LLASH

*Toshkent shahar Yashnobod tumani 204-umumiy
o'rta ta'lim maktabining Ona tili va adabiyot fan o'qituvchisi
Mirtojiyeva Dilafruz Xikmatovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktablarda ona tili va adabiyoti fani darslarida foydalanish mumkin bo'lgan innovatsion va pedagogik texnologiyalar haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: O'qituvchi, o'quvchila, Pedagogik texnologiyalar, metod, ta'lim, mavzu, fikrlash.

Pedagogik texnologiyalarning maqsadi o'qituvchi va o'quvchining belgilangan maqsadga hamkorlikda erishishlarini ta'minlashdir. O'quv jarayonida o'quvchilar mustaqil fikrlab, ijodiy ishlab, izlanib, tahlil etib, o'zlari xulosa qila olsa, ko'zlangan maqsad amalga 238 oshadi. O'qituvchi o'quvchilarning faoliyati uchun imkoniyat va sharoit yarata olishi o'qitish jarayonining asosi sanaladi. Har bir dars, mavzu, o'quv fanining o'ziga xos texnologiyasi bor. Bugungi kunda bizga ma'lum va kengqo'llanadigan usullardan "Aqliy hujum", "Klaster", "VENN diogrammasi", "BBB", "FSMU" kabilar dars jarayonida o'zlarining samarali natijalarini ko'rsatib kelmoqda. "Qiyoslash metodi", "Davra metodi", "6x6x6" kabi metodlarning dars samaradorligini ta'minlashda o'ziga xos o'rni bor⁵³. Xususan, "Qiyoslash metodi" dan adabiyot fanida Odil Yoqubov hamda Pirimqul Qodirov hayoti va ijodi o'rganilgandan so'ng mavzuni mustahkamlash uchun foydalanilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. Buning uchun o'quvchilar uch guruhga bo'linib oladilar. Birinchi guruhga Odil Yoqubov va Pirimqul Qodirovning hayot yo'li va bundagi o'zaro o'xshashliklar, ikkinchi guruhga ularning ijodiy merosi va yaratgan qahramonlari hamda ularning o'xshash zamonlari, uchinchi guruhga esa ularning asarlarida ilgari surilgan g'oyalar xususida fikrlarni umumlashtirish, jamoa bo'lib taqdim qilish so'raladi. Shuningdek, ona tili fanidan "Gapning ikkinchi darajali bo'laklari" mavzusi o'rganilgandan so'ng o'quvchilarga "Guruhlarda ishlash metodi" asosida "Men to'ldiruvchiman!" mavzusida ijodiy matn tuzish topshiriladi. Bu topshiriq yakka tartibda, kichik yoki yakka tartibda, kichik yoki katta guruhlar tomonidan ham bajarilishim mumkin. Mavzu yuzasidan matn o'quvchilar tomonidan taqdim qilinadi. Bu metod orqali o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlantiriladi, xotirasi mustahkamlanadi, yozma yoki og'zaki savodxonligi o'stirilib, ijodiy matn yaratish malakasi mustahkamlanadi. Ona tili darslarida o'quvchilarning yozma nutqi va imlosi savodxonligini mustahkamlash maqsadida matn yaratish yuzasidan bir qancha qiziqarli topshiriqlar berish mumkin.

Jumladan, “Morfologiya” bo‘limini o‘tish jarayonida har bir so‘z turkumi yuzasidan grammatik ertak yaratish vazifasi topshirilsa, o‘quvchilarning grammatik savodxonligi o‘shish bilan bir qatorda, mantiqiy mushohada qilish qobiliyati rivojlanadi, ijodkorligi oshadi. Innovatsion texnologiyalar ta‘lim sifati va samaradorligini oshirib, ta‘lim jarayonining markaziga o‘quvchi-talabalarning o‘quv-biluv faoliyatini qo‘yadi, ta‘lim jarayoni yaxlitligini ta‘minlaydi. O‘quvchi faoliyatining yuqori darajadagi ko‘rsatkichi, o‘quv-biluv faoliyatini tashkil etishi, iroda va faoliyatning o‘quvchi ongining predmetiga aylanishdir. Bu maqsadni amalga oshirish uchun, avvalo, ta‘lim beruvchi maqsadga eltuvchi usullarni tanlay bilishi, o‘quv-tarbiyaviy jarayon yaxlitligini ta‘minlashi lozim. Innovatsion texnologiyalarni ta‘lim jarayoniga joriy etish, ta‘lim samaradorligini oshirish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylanmoqda. Yangi metodlarni ta‘lim jarayoniga tatbiq etish pedagoglar oldida turgan masalalardan biri hisoblanadi. O‘qituvchi dars jarayonida boshqa ma‘lumotni berish bilan bir qatorda internet ma‘lumotlari, multimedia dasturlari, jadvallar va shunga o‘xshash mavzuga oid qo‘shimcha ma‘lumotlarni ko‘rsatib o‘tsa, bu nafaqat o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, balki o‘quvchilarning mustaqil o‘qishini talab darajasida shakllantirishiga, mavzuni imkon darajasida to‘la o‘zlashtirishiga ham yordam beradi⁵⁴. “Aqliy hujum”. Bu hujum ona tili va adabiyot darslarining boshlanishida yoki istalgan joyida qo‘llanishi mumkin. Bu boqichda muammo o‘quvchilarga aqliy hujum yo‘li bilan beriladi va ularning fikrlari orqali ochiladi. “Aqliy hujum” metodi biror mavzu yuzasidan berilgan muammolarni hal etishda keng qo‘llaniladi. “Aqliy hujum” metodi yordamida qo‘yilgan muammo yuzaridan bir necha yechimlarni topish imkoniyati yuzaga keladi. O‘quv mashg‘ulotlari samaradorligini oshirishda ona tili va adabiyot darslariga interfaol metodlar va ta‘limiy o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash doiralarini kengaytirish bilan bir qatorda ularni fanga bo‘lgan qiziqishlarini ham orttiradi. Quyida biz ana shunday metodlardan ayrimlari haqida fikr yuritib, ulardan namunalar keltiramiz: Mashg‘ulotni o‘tkazish tartibi muammo o‘zi nima degan savol asosida mavzuga kirib boriladi. Muammo bilish va bilmaslikning o‘rtasi bo‘lib, bunda muammoning dolzarbligi va o‘ziga xosligi nazarda tutiladi. Bir mavzuga oid qator muammolar olinib, undan eng dolzarblari ajratiladi. Mashg‘ulotda o‘qituvchi ishtirokchilarni guruhlariga ajratib, darsni o‘tkazish tartib-qoidalari va talablarini tushuntiradi. Chunki, ushbu texnologiyani amalga oshirish jarayoni bosqichli ketma-ketlik asosida olib boriladi. Muammoli ta‘limning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri shundan iboratki, u o‘quvchiga qo‘yilgan muammo yechimini topish uchun ilmiy-ijodiy tafakkur yuritish, jadal va mantiqli fikrlash, so‘z va atamalar, asar g‘oyasi hamda ma‘nosini o‘zaro qiyoslash, o‘zi uchun eng to‘g‘ri yechim tanlash imkoniyatlarini beradi. Bu texnologiya o‘quvchining imkoniyatlaridan o‘zaro uzviylik va uzluksizlikdan foydalanish, izchil va mantiqiy fikrlash darajasini yaxshilaydi.

O`rganuvchi sub'ektning o`ziga bo`lgan ishonchini mustahkamlanishiga olib keladi, xususiyy intellektual iste'dod qirralarini ochishga yo`naltiradi.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. G`ulomova M.X., Sobirova N.K. Yangi innovatsion texnologiya yordamida ta'lim samaradorligini oshirish usullari – T.: 2019
2. K.Usmonova. Adabiy ta'limda ilg'or pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2015 y.
3. N.Sattarova. Ona tili va adabiyot faniga ixtisoslashgan maktablarda o'quvchilarni tahlil qilishga o'rgatish usullari. Buxoro. 2016 y.
4. www.pedagog.uz
5. www.ziyonet.uz